

ไทยพลัดถิ่นคืนถิ่น

กับยุทธศาสตร์การดำรงชีพอย่างยั่งยืน

ผู้เขียน: ดร. มนต์ชัย ผ่องศิริ
บรรณาธิการ: รศ. ดร. มณีมัย ทองอยู่
ผศ. ดร. เยาวลักษณ์ อภิชาติวิมลภ



สนับสนุนทุนวิจัยและจัดพิมพ์โดย ศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมลุ่มน้ำโขง
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ไทยพลัดถิ่นคืนถิ่น

กับยุทธศาสตร์การดำรงชีพอย่างยั่งยืน

ผู้เขียน ดร. มนต์ชัย ผ่องศิริ
บรรณาธิการ รศ. ดร. มณีมัย ทองอยู่ และ ผศ. ดร. เยาวลักษณ์ อภิชาติวัลลภ
สนับสนุนทุนวิจัยและจัดพิมพ์โดย ศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมลุ่มน้ำโขง
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40002
โทรศัพท์ / โทรสาร 0 4320 3215
Email: plurality@kku.ac.th,
Website: www.plurlity.net

ข้อมูลทางบรรณานุกรม :

มนต์ชัย ผ่องศิริ. 2558. ไทยพลัดถิ่นคืนถิ่นกับยุทธศาสตร์การดำรงชีพอย่างยั่งยืน.
ขอนแก่น: ศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

บรรณาธิการบริหาร	ผศ. ดร. กิรติพร จูตะวีริยะ
ฝ่ายดำเนินการ	ณัฐธิดา คงเจริญกุล กฤติยา กองเกิด
ปกและรูปเล่ม	นิตยา กินบุญ ประภัสสร จันทักถาน
พิมพ์ครั้งแรก	กันยายน 2558
จำนวน	500 เล่ม
ราคา	240 บาท
พิมพ์ที่	หจก. โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา 043-328589-91
ISBN	978-616-223-551-1

คำนำ

บรรณาธิการ

การศึกษาที่ผ่านมาเกี่ยวกับกลุ่มคนหรือชุมชนที่ยังธำรงรักษาอัตลักษณ์ของตนไว้ได้นั้น นักวิชาการในประเทศไทยส่วนใหญ่ยังคงมุ่งศึกษาและถกเถียงในประเด็นชาติพันธุ์ ลัทธิชาตินิยม รวมไปถึงการอพยพโยกย้ายถิ่นฐานของมนุษย์ทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ แต่ให้ความสนใจเพียงเล็กน้อยกับประเด็น “คนพลัดถิ่น” (diaspora) ปัจจุบันในทางสาขามีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับคนพลัดถิ่นในหลากหลายมุมมอง ไม่ว่าจะเป็นด้านมานุษยวิทยา สังคมวิทยา ภูมิศาสตร์มนุษย์ การอพยพย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศ พรมแดนและรัฐชาติ วรรณกรรมหลังยุคอาณานิคม เศรษฐศาสตร์การเมือง หรือแม้กระทั่งด้านการสื่อสาร

ไทยพลัดถิ่นนับได้ว่าเป็นคนพลัดถิ่นกลุ่มหนึ่งที่มีความเฉพาะ แตกต่างจากกลุ่มคนหรือชุมชนในสังคมไทยและยังคงธำรงรักษาและสืบทอดอัตลักษณ์ของตนเอาไว้ได้มาจนถึงปัจจุบัน ไทยพลัดถิ่นเป็นคนไทยที่เป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศไทยเอง ทั้งๆ ที่มีวัฒนธรรม ประเพณี ภาษา รูปร่างหน้าตาที่คล้ายคลึงกับคนไทยทั่วไป และเคารพเทิดทูนพระมหากษัตริย์ไทยพระองค์เดียวกัน แต่สัญชาติไทยตามกฎหมายได้กลายเป็นเส้นแบ่งไทยพลัดถิ่นและคนไทยทั่วไปออกจากกัน ส่งผลให้มีวิถีการดำรงชีวิตแตกต่างกันไปด้วย

ข้าพเจ้าได้รับรู้เรื่องราวของคนไทยพลัดถิ่นเป็นครั้งแรกจากการที่ธนาคารโลกได้มอบภารกิจให้ข้าพเจ้าเป็นผู้ประเมินผลครั้งโครงการของโครงการช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากเหตุการณ์สึนามิในภาคใต้ของประเทศไทย ชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากสึนามิส่วนหนึ่งเป็นชุมชนชาวประมงไทยพลัดถิ่นที่หลบหนีภัยคุกคามจากประเทศพม่าเข้าสู่ประเทศไทย จากถิ่นที่อยู่เดิมที่คนไทยกลุ่มนี้เคยตั้งถิ่นฐาน

มานานหลายร้อยปีในเขตทวาย มะริด และตะนาวศรี ซึ่งเคยเป็นส่วนหนึ่งของสยามมาก่อน ในกลุ่มผู้เดือดร้อนจากภัยพิบัติครั้งนั้น คนไทยพลัดถิ่นนับเป็นกลุ่มคนที่เดือดร้อนที่สุดและน่าเห็นใจที่สุดกลุ่มหนึ่ง การต่อสู้ดิ้นรนเพื่อให้สามารถมีชีวิตรอดและคงไว้ซึ่งศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ท่ามกลางความยากลำบากจนเกือบไร้หนทางของการเป็นคนไร้สัญชาติ ทำให้ข้าพเจ้าครุ่นคิดมาตลอดว่า น่าจะมีงานวิจัยดีๆ สักชิ้นหนึ่งที่เปิดเผยชีวิตของชาวบ้านธรรมดาๆ ที่ตกเป็นเหยื่อของกระบวนการสร้างชาติสร้างรัฐของสองประเทศเพื่อนบ้านและการต่อสู้เพื่อความอยู่รอดของพวกเขาในท่ามกลางความเจ็บปวดของสังคม ข้าพเจ้าจึงยินดีมากที่คุณมนตรีชัย ผ่องศิริ ได้หยิบยกเอาประเด็นคนไทยพลัดถิ่นมาทำเป็นวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอกในสาขาสังคมวิทยา โดยสามารถทำงานวิจัยได้ดียิ่งกว่าที่ข้าพเจ้าคาดหวังไว้หรือทำเองเสียอีก และเมื่อเขียนวิทยานิพนธ์เสร็จสมบูรณ์แล้ว ก็ยังได้นำผลการวิจัยส่วนหนึ่งจากวิทยานิพนธ์มาเรียบเรียงใหม่ให้กระชับและสามารถเข้าถึงผู้อ่านได้มากขึ้น ด้วยความทุ่มเทและตระหนักในภารกิจที่มีใช้เพียงแค่ภารกิจทางวิชาการ หากแต่เป็นภารกิจทางจิตวิญญาณของเพื่อนร่วมทุกข์ร่วมสุขและร่วมความฝันกับคนไทยพลัดถิ่นกลุ่มนี้

หนังสือเล่มนี้ได้หยิบยกเอาปรากฏการณ์ไทยพลัดถิ่นผู้กลับคืนถิ่นที่เชื่อว่าเป็นแผ่นดินแม่ของตน มาเป็นตัวแบบในการศึกษาคนพลัดถิ่นด้วยมุมมองการดำรงชีพและสิทธิความเป็นมนุษย์ ทำให้เรามองเห็นการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อให้มีชีวิตอยู่รอดของกลุ่มคนที่ถูกกีดกันทางสังคม จนแทบมองไม่เห็นหนทางอยู่รอดได้ในสังคมไทย นำมาซึ่งข้อถกเถียงสำคัญกับกรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืนที่ได้รับการยอมรับจากองค์กรพัฒนาระหว่างประเทศขนาดใหญ่หลายองค์กร จนนำไปพัฒนาเป็นยุทธศาสตร์ขององค์กรในการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างไรก็ตาม นักสังคมศาสตร์อาจมองว่าแนวคิดนี้เป็นแนวคิดที่ไม่ให้ความสำคัญกับเรื่องความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ซึ่งก็มีข้อกล่าวหาที่ถูกต้องนัก เนื่องจากการเข้าถึงทุนประเภทต่างๆ เพื่อที่จะนำมาสร้างเป็นยุทธศาสตร์ในการดำรงชีพนั้น ก็ต้องกระทำผ่านกระบวนการต่อรองเชิงอำนาจ อย่างไรก็ตาม ในหนังสือเล่มนี้ผู้เขียน

ได้มีข้อเสนอที่ชัดเจนว่า กรอบการวิเคราะห์ยุทธศาสตร์การดำรงชีพจำเป็นต้องเพิ่ม
ทุนการเมืองเข้าไปในกรอบด้วย ซึ่งประสบการณ์ของคนพลัดถิ่นไร้สัญชาติย่อม
เป็นประจักษ์พยานที่ดีที่สุดว่า เมื่อขาดแคลนอำนาจการต่อรองหรือทุนการเมือง
การต่อสู้แม้เพียงเพื่อการอยู่รอดก็เป็นสิ่งที่ยากยิ่ง ข้อเสนอดังกล่าวจึงเป็นการดึง
เรื่องความสัมพันธ์เชิงอำนาจเข้ามาสู่กรอบแนวคิดที่ได้รับการยอมรับมากที่สุด
แนวคิดหนึ่งในการพัฒนาในระดับสากลในปัจจุบัน จึงนับเป็นคุณูปการที่สำคัญ
อีกประการหนึ่งของงานวิจัยและหนังสือเล่มนี้

ข้าพเจ้าขอขอบคุณศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัย
ขอนแก่น ที่เห็นคุณค่าของงานวิจัยชิ้นนี้และให้การสนับสนุนการจัดพิมพ์หนังสือ
และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเล่มนี้จะเป็ประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจกลุ่ม
คนไทยที่ถูกมองว่าเป็น “คนอื่น” ในสังคมไทยเราเองมากขึ้น และจะช่วยให้ผู้สนใจ
สามารถพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ในเชิงนโยบายที่จะเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มคนไร้
รัฐ-ไร้สัญชาติในสังคมไทยกลุ่มอื่นๆ ด้วย

มณีนมัย ทองอยู่

บรรณาธิการร่วม

คำนำ ผู้เขียน

ผู้เขียนได้มีโอกาสทำงานกับชาวบ้านในชุมชนชนบท กลุ่มคนชายขอบ และผู้อยู่ในภาวะเปราะบางมาตั้งแต่สมัยเรียนปริญญาตรี ผ่านการออกค่ายอาสา พัฒนาชนบทเกือบทุกค่ายในช่วงปิดเทอมจนกระทั่งจบการศึกษา หลังจากนั้นได้ไปเป็นบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ออกภาคสนามทำงานร่วมกับชาวบ้านที่จังหวัดเพชรบูรณ์ พอจบการศึกษาก็ได้มาทำงานในองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) ที่จังหวัดขอนแก่น ก็ยังคงทำงานกับชาวบ้านในชนบทนานกว่า 20 ปี จากนั้นก็ได้มีโอกาสไปทำงานกับองค์กรระหว่างประเทศ ที่ให้ทุนสนับสนุนการทำงานวิจัยและแก้ไขปัญหาความยากจนใน สปป.ลาว อีกเกือบ 5 ปี แม้จะทำงานกับกลุ่มคนจน/คนชายขอบมาเป็นเวลานาน แต่ผู้เขียนยังไม่เคยได้ยินเรื่องราวของกลุ่มคนที่เรียกว่า “ไทยพลัดถิ่น” มาก่อนเลย

จนในปี พ.ศ. 2551 ผู้เขียนได้เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาเอก สาขา สังคมวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ระหว่างที่เรียนอยู่นั้นผู้เขียนได้ทาบทามอาจารย์ ดร. มณีนัย ทองอยู่ เพื่อขอให้ท่านเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งท่านก็กรุณาตกลงรับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาให้และถามผู้เขียนว่าสนใจอยากทำเรื่องเกี่ยวกับไทยพลัดถิ่นหรือไม่ พร้อมกับมอบเอกสารที่เป็นบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับไทยพลัดถิ่นและการเยือนถิ่นไทยในพม่า เขียนโดยผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ฐิรุฒติ เสนาคำ และคณะที่ร่วมเดินทางไปด้วยกัน นอกจากนี้อาจารย์ยังแนะนำว่าจะลองศึกษาแนวคิดการดำรงชีพประกอบด้วย ซึ่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี ได้นำเสนอการสังเคราะห์แนวคิดนี้ในการประชุมทางวิชาการระดับชาติ สาขาสังคมวิทยา ครั้งที่ 3 เมื่อปี พ.ศ. 2549

โดยอาจารย์ได้มอบเอกสารประกอบการประชุมครั้งนั้นให้ผู้เขียนได้กลับไปอ่านด้วย

ผู้เขียนได้อ่านเรื่องราวของไทยพลัดถิ่นและชุมชนคนไทยในพม่าแล้วรู้สึกสนใจอย่างมาก ด้วยความคิดที่ยังยึดติดกับกรอบของรัฐ-ชาติ จึงไม่เคยคิดมาก่อนเลยว่าจะมีชุมชนไทยที่ติดไปกับดินแดน ตั้งแต่หลังปีกบั้นเขตแดนกับพม่าในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อได้รับรู้เรื่องราวของไทยพลัดถิ่นที่กลับเข้ามาอยู่ในฝั่งไทย ซึ่งได้รับผลกระทบจากการดำเนินนโยบายของรัฐไทยมานานนับสิบปี ก็ยิ่งสนใจอยากศึกษามากขึ้น ส่วนเรื่องการดำรงชีพ หรือ Livelihoods นั้น สมัยที่ผู้เขียนยังทำงานอยู่กับ NGOs ระหว่างประเทศ ก็รู้แต่เพียงว่า Livelihoods เป็น domain หนึ่งในหมวดโครงการที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนอาชีพให้กับชาวบ้าน โดยไม่เคยรู้มาก่อนว่า Livelihoods มีความหมายที่ลึกซึ้งกว่านั้น จนพัฒนาเป็นแนวคิดทางสังคมศาสตร์ และเมืองสรรค์พัฒนาระหว่างประเทศหลายองค์กรที่นำไปใช้ประกอบแนวคิดในการกำหนดยุทธศาสตร์ขององค์กรด้วย ผู้เขียนได้ใช้ออกสารประกอบการประชุมของอาจารย์ปิ่นแก้ว เปรียบเสมือนเป็นแผนที่นำทางในการค้นหาความรู้ ต่อจากเอกสารอ้างอิงต้นฉบับ เนื่องจากเอกสารดังกล่าวยังเป็นเพียงฉบับร่างที่ใช้ประกอบการประชุมเท่านั้น จึงยังไม่สามารถนำไปใช้อ้างอิงได้ กว่าจะมีการจัดพิมพ์เป็นหนังสือในปี พ.ศ. 2554 ก็เป็นช่วงที่ผู้เขียนได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องมาพอสมควรและลงเก็บข้อมูลภาคสนามแล้ว จึงมีได้นำมาอ้างอิงในงานนี้

หนังสือ “ไทยพลัดถิ่นคืนถิ่นกับยุทธศาสตร์การดำรงชีพอย่างยั่งยืน” เล่มนี้ได้ นำข้อมูลจากงานดุขุฎินิพนธ์ระดับปริญญาเอกของผู้เขียนมาปรับปรุง นำเสนอผลการศึกษาและข้อค้นพบใหม่เนื้อหากระชับมากขึ้น โดยผู้เขียนได้ให้พื้นที่กับการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดคนพลัดถิ่น (diaspora) และแนวคิดการดำรงชีพ (livelihoods) ค่อนข้างมาก เนื่องจากต้องการชี้ให้เห็นช่องว่างขององค์ความรู้เกี่ยวกับแนวคิดทั้งสองนี้ เพื่อให้ผู้อ่านมีโอกาสได้นำไปพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ต่อไป

ผู้เขียนขอขอบพระคุณอาจารย์ ดร. มณีมัย ทองอยู่ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เยาวลักษณ์ อภิชชาติวัลลภ ที่ให้ความรู้และคำปรึกษาแนะนำในการทำวิจัย อีกทั้งยังให้คำแนะนำและชี้ข้อบกพร่องต่างๆ เพื่อให้ผู้เขียนได้นำไปปรับปรุงแก้ไขการนำเสนอผลการศึกษา ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ดุษฎี आयวัฒน์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิยุทธ์ จำรัสพันธ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงให้การศึกษานี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร. บัณฑิต พรหมพิภพ ที่กรุณาเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการนำเสนอความก้าวหน้า ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ฐิรุฒติ เสนาคำ สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ที่กรุณาเป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้คำแนะนำการนำเสนอเค้าโครงงานวิจัยนี้ ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร. สมศักดิ์ ศรีสันติสุข และ Prof. Dr. Noriyuki Suzuki ที่กรุณาเปิดโอกาสให้ผู้เขียนได้ไปนำเสนอผลงานที่ประเทศญี่ปุ่น และขอขอบพระคุณคณาจารย์สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาทุกท่าน ที่ได้ให้ความรู้และประสบการณ์ต่างๆ

ผู้เขียนขอขอบคุณมหาวิทยาลัยขอนแก่น ในการสนับสนุนทุนการศึกษา ระดับปริญญาเอก คลัสเตอร์สหสาขานูรณาการ ตามโครงการมหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ ขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัย ศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมลุ่มน้ำโขง และสาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่กรุณาให้ทุนสนับสนุนการศึกษาระดับปริญญาโท ขอขอบคุณพี่น้องไทยพลัดถิ่นคืนถิ่น ผู้ประสานงานเครือข่ายการแก้ปัญหาคืนสัญชาติคนไทย จังหวัดระนองและประจวบคีรีขันธ์ และเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้องที่กรุณาให้ความรู้และข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการศึกษาครั้งนี้ พี่น้องสังคมวิทยาทั้งระดับปริญญาเอกและปริญญาโท รวมถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาที่ผู้เขียนมีโอกาสกล่าวรายชื่อได้ทั้งหมด และท้ายที่สุดผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณคุณแม่เมตตาพร ผ่องศิริ ถึงแม้จะลาจากโลกไปแล้ว และคุณพ่อประหยัด ผ่องศิริ ที่ได้กรุณาอมรมรดกด้านการศึกษาที่ล้ำค่าจนลูกได้มาถึงวันนี้ ขอขอบคุณพี่น้องของผู้เขียนทั้งสามคน และที่สำคัญขอขอบคุณคุณมาลี ผ่องศิริ และนายวิชัยพล ผ่องศิริ

ภรรยาและลูกชายที่อดทนในทุกเรื่อง คอยเป็นกำลังใจ และเป็นผู้สนับสนุนที่ดี ตลอดระยะเวลาที่ผู้เขียนได้ศึกษาเล่าเรียน

มนต์ชัย ผ่องศิริ

สารบัญ

	หน้า
คำนำบรรณาธิการ	
คำนำผู้เขียน	
สารบัญ	
สารบัญตาราง	
สารบัญภาพ	
บทที่ 1 บทนำ	1
ไทยพลัดถิ่นคือใคร?: ที่มาและความสำคัญของปัญหา	2
คำถามในการวิจัย	9
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	9
ขอบเขตการวิจัย	9
นิยามศัพท์เฉพาะ	12
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	13
หน่วยงานที่สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์	14
โครงสร้างของหนังสือ	14
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	17
แนวคิดคนพลัดถิ่น (Diaspora)	18
แนวคิดการดำรงชีพ (Livelihoods)	46
แนวคิดโครงสร้าง-ผู้กระทำการ (Structure-Agency)	95
กรอบแนวคิดการวิจัย	106

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 บริบททางประวัติศาสตร์ของไทยพลัดถิ่น ชุมชน และเครือข่าย	109
บริบทไทยพลัดถิ่นในมิติประวัติศาสตร์	112
บริบทไทยพลัดถิ่นในปัจจุบัน	127
สรุปท้ายบท	149
บทที่ 4 ยุทธศาสตร์การดำรงชีพของไทยพลัดถิ่นคืนถิ่น	153
ทางเลือกใช้ทุนการดำรงชีพของไทยพลัดถิ่นในถิ่นเดิม	155
ทางเลือกใช้ทุนการดำรงชีพของไทยพลัดถิ่นคืนถิ่นในสังคมไทย	156
ยุทธศาสตร์การดำรงชีพของไทยพลัดถิ่นคืนถิ่นในสังคมไทย	160
การดำรงชีพข้ามพรมแดน	166
เศรษฐกิจนอกระบบ	169
การเอาชนะข้อจำกัดเรื่องสัญชาติ	172
การเอาชนะข้อจำกัดเรื่องสิทธิพลเมือง	174
การปรับตัวไปสู่อาชีพที่ไม่อิงกับที่ทำกินและเรียนรู้อาชีพใหม่	177
การจัดการเศรษฐกิจในครัวเรือนจากองค์ประกอบที่หลากหลาย	181
สรุปท้ายบท	182
บทที่ 5 กระบวนการสะสมทุนการเมือง และผลที่เกิดขึ้นกับไทยพลัดถิ่นคืนถิ่น	185
โครงสร้างอำนาจที่ซับซ้อนที่ไทยพลัดถิ่นต้องไปสัมพันธ์ด้วย	186
การตอบโต้ต่อรอง: จุดเริ่มต้นของกระบวนการสะสมทุนการเมือง	204
สรุปท้ายบท	210

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 6 บทสรุป	213
ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ	217
ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	218
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	219
บรรณานุกรม	221
บุคลากร	243
การเผยแพร่ผลงานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้	247
ประวัติผู้เขียน	251

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 เหตุผลที่เลือกกิจกรรมและยุทธศาสตร์ การดำรงชีพในการศึกษาคั้งนี้	162

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 Sustainable Livelihoods Framework: SLF	56
ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย	108
ภาพที่ 3 พื้นที่วิจัยในประเทศไทยซึ่งอยู่ติดกับเขตตะนาวศรี (สหภาพพม่า)	129
ภาพที่ 4 โครงสร้างเครือข่ายการแก้ปัญหาคนสัญชาติคนไทย จังหวัดระนองและประจวบคีรีขันธ์	148
ภาพที่ 5 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีพของไทยพลัดถิ่นคืนถิ่น	170
ภาพที่ 6 โครงสร้างอำนาจซับซ้อนที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีพ ของไทยพลัดถิ่นคืนถิ่น	190
ภาพที่ 7 ขั้นตอนการพิสูจน์ความเป็นคนไทยพลัดถิ่น ตามกฎหมายกระทรวงมหาดไทย	197
ภาพที่ 8 การสำรวจบุคคลไม่มีสถานะทางทะเบียนตามมติ กรม. 18 ม.ค. 48 และ 20 ก.พ. 50	201
ภาพที่ 9 ประเภทของสัญชาติไทยตามกฎหมายปัจจุบัน	210
ภาพที่ 10 การตอบโต้/ต่อรอง: กระบวนการสะสมทุนการเมืองของไทยพลัดถิ่นคืนถิ่น	211